

Danyýel kitaby — Üçünji nomer

Iki esse görnüşler

Jeff Pippenger

2023-11-25

Häzir biz Daniel kitabynda Levililer ýigrimi altynjy bapdaky “ýedi wagt” meselesine seredýäris. Gözlerini ýummagy saýlanlar üçin ol gizlidir, emma görmek isleýänler üçin ol şol ýerde bardyr. Biz Daniel kitabyň sekizinji babyndan, on üçünji aýatdan başlarys.

Soň men bir mukaddesiň gepleýändigini eşitdim; gepleýän şol belli mukaddese başga bir mukaddes şeýle diýdi: “Her günki gurbanlyk, weýran ediji günä, mukaddes ýeriň hem-de goşunyň aýak astyna salynmagy hakdaky bu görnüş näçe wagta çenli dowam eder?” Daniýel 8:13.

Aýat “şonda” sözi bilen başlanýar we bu, Danieliň öňki on aýatda ýaňy görüp geçen pygamberlik taryhynyň görnüşinden tapawut goýýar. Bapdaky birinji we ikinji aýatlar Danieliň bu görnüşini haýsy ýylda kabul edendigini, şeýle hem ony Ulaý derýasynyň ýanynda kabul edendigini görkezýär. Üçünji aýatdan on ikinji aýada çenli ol pygamberlik taryhynyň görnüşini “görýär”. “Şonda” ol soragdan we jogapdan ybarat bolan asman gepleşigini “eşidýär”. On bäşinji aýatda bolsa, ýaňy “gören” pygamberlik taryhynyň görnüşiniň nämäni aňladýandygyny gözläp başlaýar. Danieliň üçünji aýatdan on ikinji aýada çenli “gören” görnüşini bilen onuň “eşiden” asman gepleşiginiň arasyndaky tapawudy tanamak örän möhümdir, çünki olar iki dürli görnüşdir.

Emma siziň gözleriňiz bagtlydyr, çünki olar görýärler; gulaklaryňyz hem bagtlydyr, çünki olar eşidýärler. Matta 13:16.

On üçünji aýatdaky sowal şudur: “Görünüş näçe wagta çenli dowam eder?” Bu ýerde “görünüş” diýip terjime edilen söz, on altynjy aýatda “görünüş” diýip terjime edilen sözden tapawutly başga bir ýewreý sözüdür.

Soň men Ulaýyň iki kenarynyň arasyndan bir adamyň sesini eşitdim; ol gygyryp şeýle diýdi: «Eý, Jebraýyl, bu adama bu görnüşe düşünmegi düşündir». Daniýel 8:16.

Iki dürli ýewreý sözüni inlis dilindäki “vision” sözi bilen terjime etmek arkaly, Levitler kitaby ýigrimi altynjy bapdaky “ýedi wagt” “açyk-aýdyň görnüşde gizlenip” galdy. Ýüzleý seretmek bilen çäklenmäge kanagat edýän Mukaddes Kitap öwrenijileri bu iki dürli ýewreý sözüni bir söz hökmünde hasap edýärler, emma muny olar öz howplaryna edýärler.

“Diňe üstünden göz gezdirmek kän peýda bermez. Ony düşünjeli derňemek we yhlasly, zähmetli öwrenmek zerurdyr. Sözde ýer ýüzüniň astynda gizlenen gymmatly magdan damarlary ýaly hakikatlar bardyr. Adamyň altyn bilen kümşi gazyp tapşy ýaly, olar üçin gazylsa, gizlin hazynalar ýüze çykarylýar. Hakikatynyň subutnamasynyň Mukaddes Ýazgynyň özünde bolýandygyna berk göz ýetiriň. Bir ýazgy başga ýazgylary açýan açardyr. Onuň baý we gizlin manysy Hudaýyň Mukaddes Ruhý tarapyndan açylyp görkezilýär, şeýlelikde söz

düşünjämize aýdyň edilýär: ‘Seniň sözleriňiň açylyşy ýagtylyk berýär; ol sada adamlara akyl berýär.’” Fundamentals of Christian Education, 390.

Bize şeýle habar berilýär: Hudaýyň Sözüniň içinde «her bir hakykatyň öz degişli manysy bar»; eger sekizinji bapda «görnüş» diýip terjime edilen iki dürli ýewreý sözüniň bardygy baradaky hakykaty äsgermezligi saýlap alsak, onda öz üstümize Laodikýa körlüginini salmaga özümüz jogapkär bolarys. Köne nakyl şeýle diýýär: «Görmek islemeýänler ýaly kör hiç kim ýokdur.»

Mukaddes Kitap, adamlaryň şu durmuş üçin ýa-da geljekki durmuş üçin taýýar bolmaklary maksady bilen düşünmeli ähli prinsipleri özünde jemleýär. Bu prinsipler bolsa hemmeler tarapyndan düşünilip bilner. Onuň taglymatyna gadyr goýýan ruhy bolan hiç kim Mukaddes Kitabyň ýekeje bir bölegini-de ondan özüne peýdaly bir pikiri alman okap bilmez. Emma Mukaddes Kitabyň iň gymmatly öwrediji wagtal-wagtal ýa-da üzlem-saplam edilmän barlanylýan okaýyş arkaly gazanylmaýar. Onuň beýik hakykat ulgamasy howlukmaç ýa-da biparh okaýjy tarapyndan aňlanyp bilinjek görnüşde beýan edilmeýär. Onuň hazynalarynyň köpüsi yüzleý gatlagyň has jümmüşinde ýatyr we olara diňe yhlasly gözleg hem-de üznüksiz tagalla arkaly ýetip bolýar. Şol beýik bitewüligi emele getirýän hakykatlar “bu ýerde az-kem, ol ýerde az-kem” gözlenip tapylmaly we bir ýere jemlenmelidir. Işaya 28:10.

“Olar şeýlelik bilen içgin gözden geçirilip, bir ýere jemlenende, olaryň biri-birine kämil derejede laýyk gelýändigini aýan bolar. Her Injil beýlekilerine goşmaça bolup durýar, her pygamberlik başga biriniň düşündirişi, her hakykat bolsa başga bir hakykatyň ösüşidir. Ýewreý düzgün-tertiple ulgamynyň nyşanlary Injil arkaly aýdyň edilýär. Hudaýyň Sözündäki her ýörelgäniň öz orny, her bir hakykatyň öz ähmiýeti bardyr. We niýetde hem ýerine ýetirişde bu doly gurluş öz Awtoru hakda şaýatlyk edýär. Şeýle bir gurluşy Çäksizlikden başga hiç bir aň ne göz önüne getirip, ne-de döredip bilerdi.” Education, 123.

“Görnüş” sözi Daniýel kitabyň sekizinji babında on gezek duş gelýär, emma şol on ýagdaýda iki dürli ýewreý sözi ulanylýar, we şol sözleriň manylary birmeňzeş däldir. Eger olaryň manysy bir bolan bolsady, Daniýel şol on gezeklik ulanylyşyň her birinde diňe şol sözleriň birini ulanardy. Daniýel iki söz ýazdy, çünki şol iki sözüň her biri özbaşdak manylara eýedir; olaryň biri Daniýeliň “gören” bir görnüşüni, beýlekisi bolsa onuň “eşiden” bir görnüşüni aňladýar. On üçünji aýatda “görnüş” diýip terjime edilen söz châzôn-dyr, we onuň manysy “bir görüş”, ýa-da “bir görnüş”, “bir düýş” ýa-da “bir orakul” diýmekdir. Men onuň kesgitlemesine we Daniýeliň ony nähili ulanýandygyna esaslanyp, oňa “pygamberlik taryhynyň görnüşü” diýip at berýärim.

Daniel kitabyň sekizinji babynyň birinji aýatynda Daniel: «maňa bir görnüş peýda boldy» diýýär, ikinji aýatda bolsa özüniň «görnüşde göreändigini» iki gezek aýdýar. Soňra on üçünji aýatda: «görnüş näçe wagt dowam eder?» diýen sowal orta atylýar. Şol ulanyşlaryň ählisi ibrany dilindäki «châzôn» sözündendir. Soňra on başynjy aýata gelýäris; onda, belki-de, Danieliň hut şol bir sözi ulanan iň möhüm ýeri bardyr, çünki ol: «men»... «görnüşü görüp, onuň manysyny gözlänimde» diýýär. Daniel châzôn görnüşüni görenden soň, onuň nämäni aňladýandygyna düşünmek isledi. Bu, bapda Lewiler 26-daky «ýedi wagtyň» gizlenişine uly derejede dahylly bolan hakykatdyr.

Ol on ýedinji we ýigrimi altynjy áýatlarda hem châzôn sözüni ulanýar. “Görüş” sözi Daniel kitabynyň sekizinji babynda on gezek duş gelýär, şol duş gelmeleriniň ýedisini bolsa châzôn sözi aňladýar. Daniel “görüş” diýip terjime edilýän beýleki ýewreý sözüni dört gezek ulanýar. Ol beýleki ýewreý sözi mar’eh bolup, “görnüş” diýmegi aňladýar.

Çazôn Daniel kitabynyň sekizinji babynda ýedi gezek duş gelýär, mar’eh bolsa dört gezek duş gelýär, we olaryň ikisi bilelikde Daniel kitabynyň sekizinji babynda inlisçe “vision” sözüniň on gezek ulanylyşyny aňladýar. Ýedi üstesine dört on bire deňdir, çünki Danieliň mar’eh sözüni ulanan ýagdaýlarynyň birinde ol hut öz kesgitlemesine laýyklykda terjime edilendir; sebäbi on başynjy áýatda, Daniel pygamberlik taryhynyň çazôn görnüşindäki görnüşiniň manysyny “gözläp” durka, onuň önünde “adam keşbine meňzeş bir zat” “peýda boldy.” “Keşp” sözi mar’eh-dir. Şonuň üçin Daniel mar’eh sözüni Daniel 8-de dört gezek ulanýar, we ol bir gezek onuň esasy “keşp” diýen manysyna laýyklykda terjime edilýär, galan üç gezek bolsa “görnüş” diýip terjime edilýär.

Men King James Mukaddes Kitabyny terjime eden adamlara garşy hiç hili tankyt öňe sürmeýärim. Şeýle-de bolsa, on üçünjy áýatda King James Mukaddes Kitabynynda goşulan ýeke-täk sözün (“gurbanlyk”) duş gelýändigini belläp geçmek gerek; ylham bolsa onuň “tekste degişli dälidigini” anyk beýan edýär. Ylham mundan başga-da, bu goşma sözün “adam akyly tarapyndan goşulandygyny” aýdýar. Şol bir babyň özünde iki dürli ýewreý sözi birmeňzeş inlis sözi hökmünde terjime edilendir. Bu iki sözün arasyndaky tapawudy tanamagyň näme üçin zerurdygy diýseň uly ähmiýete eýedir.

Şeýle boldy: men, ýagny men Daniýel, bu görnüşü görüp, onuň manysyna düşünmäge çalşanymda, ine, önümde adam keşbinde biri durdy. Soňra Ulaýyň iki kenarynyň arasyndan bir adamyň sesini eşitdim; ol çagyryp şeýle diýdi: «Gabriýel, bu adama görnüşe düşünmegi üpjün et». Daniýel 8:15, 16.

Daniel öz ýaňy “gören” “châzôn görnüşiniň” “manysyny agtaryp” durka, Mesih Gabriýele Danieliň öz ýaňy “eşiden” “mar’eh görnüşine” düşünmegini “üpjün etmegi” buýurýar. Daniel pygamberlik taryhynyň görnüşine düşünmek isledi, emma on üçünjy áýatda Palmoni (gürlän şol belli mukaddes) hökmünde tanadylan Mesih Gabriýele Daniele “châzôn görnüşine” däl-de, “mar’eh görnüşine” düşündirmegi tabşyrdy. On başynjy we on altynjy áýatlarda Gabriýeliň bellenen maksady, Daniele “mar’eh görnüşine” düşündirmekdir; bu “görnüş” diýip terjime edilen sözdür we onuň manysy “daşky görnüş” bolup, Danieliň düşünmek islän pygamberlik taryhynyň görnüşidir. Gabriýeliň iş tabşyrygyny ykrar etmezden, Levililer ýigrimi altydaky “ýedi wagt” gözün önünde gizlenip galýar.

Ýigrimi altynjy áýatda “görüş” diýip terjime edilýän iki ýewreý sözi hem şol bir áýatda ýerleşýär, we bu áýat Daniýeliň “ýedi wagt” baradaky şaýatlygynyň hakykatyny açmagyň esasy açarlarynyň birine öwrülýär.

Agşam hem-de ertir baradaky aýdylan görnüş hakykatdyr; şonuň üçin görnüşü möhürle, çünki ol köp günler üçin bolar. Daniýel 8:26.

Ýigrimi altynjy aýatda “agşamlaryň we ertirleriň görnüşi” mar’eh görnüsidir, onuň manysy “daşky görnüş” diýmekdir; emma “möhürlenmeli” bolan görnüş bolsa pygamberlik taryhynyň châzôn görnüsidir. “Agşamlary we ertirleri” diýen aňlatma şol iki görnüşiň arasyndaky tapawudy aýratynlaşdyrýan we kesgitleýän zatdyr. Bu, Mukaddes Kitabyň emele gelmeginde ynsan faktorynyň başga bir mysaly arkaly amala aşýar. Ynsan faktory diňe Mukaddes Kitabyň sözlerini ýazga geçiren pygamberlerden däl, eýsem Mukaddes Kitaby terjime edenlerden hem ybaratdy. Mukaddes Kitap, Mesihde bolşy ýaly, ylahylyk bilen ynsanlygyň utgaşygyny aňladýar. Şol ynsanlyk, Adam günä edenden soňra başlap, taryhyň içinden geçip, Mukaddes Kitaby ýazga geçirenlere we terjime edenlere çenli dowam edip geldi. Mesih bilen Mukaddes Kitap ikisi hem Hudaýyň Sözüdir, Hudaýyň Sözi bolsa päkdir; çünki bu utgaşygyň içindäki ylahylyk, tende bar bolan islendik çäklendirmeleri hemişe üstün çykaryp geldi.

Isa Mesihniň gullugynda bolan, resul bolmaga çagyrylan we Hudaýyň Hoş Habary üçin aýratyn saýlanan Pawlus — (ol muny mukaddes Ýazgylarda Öz pygamberleriniň üsti bilen öňden wada edipdi) — ten boýunça Dawudyň neslinden bolan, Rebimiz bolan Ogly Isa Mesih hakyndadyr. Rimliler 1:1–3.

“agşam we ertir” diýen aňlatma Hudaýyň Sözünde gaýta-gaýta duş gelýär, we ol hemişe “agşam we ertir” diýip terjime edilýär; edil ýigrimi altynjy aýatda bolşy ýaly, hem-de Gelip çykyşdaky ýaradylşykyň hekaýasynda gaýta-gaýta: “we agşam boldy, we ertir boldy...” diýlip berlişi ýaly hem köp gezek şeýle terjime edilýär. Aslynda, we her bir hakykatyň öz ähmiýeti bardyr (we bu hakykata düşünmek örän möhümdir), Mukaddes Kitapda “agşam we ertir” diýen aňlatmanyň “agşam we ertir” diýip terjime edilmedik ýeke-täk ýeri (ýigrimi altynjy aýatda edilişi ýaly), Daniýel kitabyň sekizinji babyndaky on dördünji aýatdyr. Şol ýerde, we diňe şol ýerde, Hudaýyň Sözünde “agşam we ertir” diýen jümle diňe “günler” diýip terjime edilýär.

Ol maňa şeýle diýdi: “Iki mün üç ýüz güne çenli; şondan soň mukaddes ýer arassalanar.” Daniel 8:14.

On iki aýatdan soň, şol bir Daniýel babynda, ýewreýçe “agşam we irden” diýen jümle hemişe nähili terjime edilýän bolsa, şonuň ýaly terjime edilýär; emma Adventizmiň merkezi sütüni we binýady bolan aýatda bu jümle diňe “günler” diýlip terjime edilýär. Patyşa Jeýms Mukaddes Kitabyň terjimeçilerini şeýle göze dürtülip duran gapma-garşylygy etmäge nähili täsir alyp bardy? Olar bu jümläni ýigrimi altynjy aýatda, onuň Mukaddes Kitabyň galan bölegindäki beýleki ähli duşuşlaryna laýyklykda terjime edipdiler. Emma ýigrimi altynjy aýatdan on iki aýat öň, on dördünji aýatda, olaryň ynsanlygy on üçünji aýatyň soragynyň jogabyna aýratyn bir tapawut goýdy. On üçünji aýatyň soragy bolsa, Mukaddes Kitaba goşulmaly däl bolan bir sözi — (gurbanlyk) — öz içine alýardy. Hudaý on dördünji aýatyň juda çuň we aýratyn bir görnüşde tapawutlanyp durmagyny isledi. Şeýle etmek bilen, Ol Gabriýele Daniýele düşündirmegi tabşyrylan zady hem kesgitledi.

On altynjy aýatda Isa Jebraýle, Danyýeliň pygamberlik taryhynyň châzôn görnüşine düşünmäge çalyşýandygyna garamazdan, oňa mar’eh görnüşine düşünmegi buýurdy. Ýigrimi altynjy aýat, “aýdylan agşamlaryň we daňlaryň görnüşiniň” “hakykatdygyny” aýdýar. Châzôn görnüş

pygamberlik “görümi” bolupdy, emma mar’eh görnüşi “aýdylypdy”, çünki ol söz bilen beýan edilipdi. Ol on dördünji aýatda, Palmoni “iki mün üç yüz agşam we daň bolýança; şondan soň mukaddes ýer tämizlener” diýende aýdylypdy. Ýigrimi altynjy aýat, “agşamlar we daňlar” diýen aňlatmany ulanyp, ony “aýdylan” görnüş hökmünde görkezmek bilen, Danyýel kitabyndaky sekizinji bapda beýan edilen iki görnüşiň arasyndaky tapawudy görkezýär. Danyýeliň “gören” we düşünmek islän pygamberlik taryhynyň görnüşi, onuň “eşiden” we “aýdylan” görnüşiňden tapawutlydy. Has möhümi bolsa, Danyýeliň “eşiden” görnüşi Jebraýylyň oňa düşündirmeli bolan görnüşidi.

Mukaddes Injili döretmäge gatnaşan adamzat, Daniýeliň sekizinji babynda “görüş” diýen sözi on gezek ýazyp, şeýle etmek bilen “görülen” bir görüş bilen “eşidilen” başga bir görüşiň arasyndaky tapawudy gizledi. Şeýle etmek bilen, Mesihniň niýetiniň Daniýeliň öz “eşiden” görüşine, öz “gören” görüşine düşünmeginden hem ileri düşünmegini isleýändigini görkezýän nygtamany ört-basdyr etdi. Indi Gabrieliň özüne tabşyrylan wezipesini ýerine ýetirmek üçin näme edýändigine seredip bileris.

Şeýlelik bilen, ol meniň duran ýerime golaý geldi; ol geleninde, men gorkdum-da ýüzin ýere ýykyldym. Emma ol maňa: “Düşün, eý ynsan ogly; çünki bu görnüş ahyrzamanyň wagtyna degişlidir” diýdi. Ol meniň bilen gepleýärkä, men ýüzüm ýere bakyp çuň ukuda ýatyrdym; emma ol maňa degdi-de, meni dik galdyrdy. Soňra ol diýdi: “Ine, gaharyň soňky döwründe näme boljakdygyny saňa bildirerin; çünki ahyr bellenilen wagtda bolar.” Daniel 8:17–19.

Jebraýyl indi Danyýele hakykat bolan iki mün üç yüz agşam-säher baradaky görnüşe düşünmek işine başlaýar. Ilki bilen ol oňa pygamberlik taryhynyň görnüşiniň, ýagny çâzôn görnüşiniň, “ahyryň wagtynda” boljakdygyny habar berýär. Soňra, Danyýel pygamberlik ukusynda, Jebraýyl Danyýele degip, ony aýaga galdyrdy. Ol oňa: “Men saňa bildirer” diýýär.

Ine, agşamlaryň we säherleriň mar’eh görnüşiňe düşünmegi üçin: «Gabriel, bu adama düşündir» diýende, Palmoni (Mesih) Gabrieliň etmegini buýran zadydyr. Gabriel bolsa Danieli «gazabyň ahyrky soňunda näme boljagyny» bilýän ederini aýdýar. Ine, şudur! Ine, Lewiler 26-daky «ýedi wagt» budur! Ol edil Gabrieliň pygamberlere gaýtalap şaýatlyk etdiren we olaryň ýazgylarynda ulanmagyna ýol görkezen şol pygamberlik usuly bilen gizlenendir! Ol usul bolsa: «setir üstüne setir, bu ýerde biraz, ol ýerde biraz».

Uriah Smitiň “Daniel we Ylham barada oýlanmalar” atly kitabynda (oňa ähli Adventistler, hatda olaryň goňsulary hem belet bolmalydyrlar), Smit Daniýel kitabyň sekizinji bapynyň on ýedinji bilen on dokuzynjy aýatlaryna şeýle teswir berýär:

“Bellenilen wagtda soňuň boljakdygy, hem-de gaharyň iň soňky ahyrynda nämeleriň boljakdygyny oňa bildirejekdigi hakdaky umumy beýannama bilen, ol görüşiň düşündirişine girişýär. Gahar belli bir döwri öz içine alýan zat hökmünde düşünilmelidir. Haýsy döwür? Hudaý Öz halky Ysraýyla olaryň erbetligi üçin Öz gaharyny üstlerine dökjekdigini aýtdy; şeýdip, Ol «Ysraýylyň haram erbet şazadasy» barada şeýle görkezme berdi: «Täji aýyr, we täçigi çykaryp al.... Men ony agdararyn, agdararyn, agdararyn; we ol indi bolmaz, onuň haky bolan gelyänçä; men ony oňa bererin.» Ezekiel 21:25–27, 31.

“Ine, Hudaýyň Öz äht halkyna garşy gazabynyň döwrüdir; mukaddes ýeriň hem-de goşunyň aýak astyna salynjak döwrüdir. Ysraýyl Bawilon patyşalygyna boýun egdirilende, seleme aýryldy, täç hem başdan alyndy. Bu ýagdaý pygamber tarapyndan sözüň üç gezek gaýtalanyşyna laýyklykda, ilki Midýalylar we Parslar tarapyndan, soň Grekler tarapyndan, ýene-de Rimliler tarapyndan gaýtadan agdaryldy. Soňra ýewreýler Mesihi ret edendiklerinden, tiz wagtda ýer ýüzüne pytradylyp saçyldylar; ruhy Ysraýyl bolsa harpy nesliň ornuny eýeledi; emma olar ýer ýüzündäki häkimiýetlere tabyndyrlar we Dawudyň tagty gaýtadan dikeldilýänçä,—onuň kanuny mirasdüşeri bolan, Mesih, Parahatçylyk Şazadasy gelýänçä, we şonda ol tagt Oňa berilýänçä,—şol tabynlykda bolarlar. Şonda gazap tamam bolar. Bu döwrüň iň soňunda nähili wakalaryň bolup geçjegini, perişde indi Danyýele mälim etmeli.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 201, 202.

Smitiň kesgitleýän bu “gaharlanma” Manassyryň miladydan öňki 677-nji ýylda Assiriýalylar tarapyndan Bawilona äkidilmegi bilen başlady. Gynansak-da, Smit miladydan öňki 586-njy ýylda Sidkiýanyň agdarylyşyny alyp, ony on dokuzynjy aýatdaky “gaharlanma” döwrüniň başlangyjy hökmünde belleýär. Smit aýatyň “gaharlanmanyň ahyrky soňy” diýýändiginiň nämäni aňladýandygyny asla ele almaýar. Ol muny diňe “gaharlanma” hökmünde kabul edýär; emma eger “gaharlanmanyň ahyrky soňy” bar bolsa, onda grammatika we logika iň bolmanda “gaharlanmanyň ilkinji soňunyň” hem bardygyny talap edýär. Smit ýetmiş ýyllyk ýesirligiň Nebukadnesaryň miladydan öňki 606-njy ýylda Ýehoyakima garşy eden ilkinji hüjümi bilen başlanandygyny bilýärdi, ýöne gaharlanma döwrüniň başlangyjyny Nebukadnesaryň hüjümleriniň üçünjisi, ýagny Ýahudanyň iň soňky patyşasy Sidkiýa garşy amala aşyrylan hüjüm diýip kesgitledi.

“Bizde onuň [Danyýeliň] irki durmuşy barada beýleki islendik pygamber hakda ýazylandan has jikme-jik hasabat bar bolsa-da, onuň patyşalyk neslindendiginden, ähtimal, şol wagtda örän köpeligiden Dawudyň öýündendiginden başga, onuň dogluşy we nesilşalygy düýbünden näbellilikde galdyrylandyr. Ol ilkinji gezek b.e. öň 606-njy ýylda, ýetmiş ýyllyk ýesirligiň başynda, Wawilonyň patyşasy Nebukadnesaryň birinji ýylynda, Ýahudanyň asylylyk ýesirleriniň biri hökmünde görünýär. Ýermeýa bilen Habakuk heniz öz pygamberliklerini aýdýardylar. Ezeikiýel gysga wagt soň, Obadýa bolsa biraz soňrak başlady; emma olaryň ikisi-de Danyýeliň uzak we şöhratly hyzmatynyň ahyryndan ençeme ýyllar öň öz işlerini tamamladylar. Ondan soň diňe üç pygamber geldi: b.e. öň 520–518-nji ýyllarda gysga wagtlyk bir döwürde bir wagtda pygamberlik wezipesini ýerine ýetiren Haggai bilen Zekerýa, hem-de Köne Ähtiň soňky pygamberi bolan, b.e. öň takmynan 397-nji ýylda gysga bir döwürde gülläp ösen Malaki.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 19.

Smit on dokuzynjy aýatdaky “gahary” wagtyň bir döwri hökmünde dogry kesgitledi. Ol bu döwri Daniýel kitabyň sekizinji baby, on üçünji aýaty bilen laýyklykda mukaddes ýeriň we goşunyň depelenip geçilmegi hökmünde dogry kesgitledi, şeýle hem onuň tamamlanjak nokadyny 1844-nji ýylyň 22-nji oktyabry hökmünde dogry kesgitledi.

Smit bölekleýin dogrydy, emma pygamberlik babatyndaky ulanyşlarynyň häsiýetli aýratynlygyny görkezmek bilen hakykaty sypdyrdy. Ol taryhy pygamberlik sözünüň düşündirişine ýol görkezdirmegiň deregine, pygamberlik sözüne taryha düşünişini ýol görkezmäge ýol bermedi.

Eger biz pygamberlik taryhyny Mukaddes Kitabyň kesgitlemegine ýol bersek, onda taryha çemeleşmek üçin dogry maglumaty alan bolarys.

Mukaddes Kitap, bir adam her kim tarapyndan ýeňilse, şol adamyň guly bolýar diýip öwredýär.

Azatlygy wada berýärler, emma özleri bozulmanyň gullarydyr; çünki adam kimiň tarapyndan ýeňilse, şonuň gulçulygyna getirilýär. 2 Petrus 2:19.

Manase M.Ö. 677-nji ýylda Wawilona ýesir alnyp gidildi. Hut şol ýerde Ýahuda ýeňlip, gulçulyga salyndy. Bu, White uýanyň dogry diýip tassyklaýan hem 1843, hem-de 1850-nji ýyllaryň çyzgylarynda görkezilen başlangyç nokadydyr. Smith Daniýel kitabyň sekizinji babyndaky on üçünji aýatda aýdylýan depelenip basylmagy Ýahudanyň soňky patyşasy Sedekiah bilen başlaýar. Sedekiah kem-kemden ilerleýän höküm çykarma işiniň başlangyjy däl-de, onuň soňydy. White uýa Manaseniň Wawilondaky ýesirligini geljekde boljak zadyň “ilkinji kepili” hökmünde kesgitleýär. “Ilkinji kepil” öňünden berilýän tölegdir we özünden soň beýleki tölegleriň hem geljek satyn alşygynyň başlanandygyny alamatlandyrýar.

Pygamberler öz duýduryşlaryny we ündewlerini wepalylyk bilen dowam etdirdiler; olar gorkusyzlyk bilen Manaşsa we onuň halkyna sözlediler; emma habarlary ýigrenç bilen ret edildi; yza gaýdan Ýahuda gulak asmady. Halk toba etmezçilikde dowam etse, olaryň başyna nämeleriň geljekdiginiň bir alamaty hökmünde Reb olaryň patyşasynyň assiriýaly esgerleriň bir topary tarapyndan tutulmagyna ýol berdi; olar «ony zynjyr bilen baglap, wagtlaýyn paýtagtlary bolan Wawilona alyp gitdiler». Bu jebir-jepa patyşany özüne getirdi; «ol öz Hudaýy Rebbe ýalbaryp ýüz tutdy, atalarynyň Hudaýynyň öňünde örän peseldi we Oňa doga etdi; Ol hem ondan razy bolup, onuň ýalbaryşyny eşitdi we ony ýene-de Iýerusalime, öz patyşalygyna getirdi. Şonda Manaşsa Rebbin Hudaýdygyny bildi». 2 Taryhlar 33:11–13. Emma bu toba, nähili täsin bolsa-da, patyşalygy köp ýyllap dowam eden butparazlyk däpleriniň zaýalaýjy täsirinden halas etmek üçin juda giç geldi. Köpler бүдrediler we ýykyldylar, indi hiç haçan täzeden galmazlyk üçin.” Pygamberler we Patyşalar, 382.

Manase, “ýedi wagtyň” “lagnatynyň” başlanmagyna getiren “öňünden töleg”i alamatlandyrdy; bu bolsa soňky “gazap”dy, çünki “ilkinji gazap” eýýäm b.e. öň 723-nji ýylda demirgazyk patyşalyk sürgüne alnyp gidilende başlanýardy. Soňra Ýehoýakimiň tagtdan agdarylmagy mahalynda, Daniel sürgüne alnyp gidilende, Ýeremiýanyň görkezýän ýetmiş ýyllyk sürgüni b.e. öň 606-njy ýylda başlady. Ýehoýakimden soň iki patyşa geçenden soň, Iýerusalim weýran edildi, we iň soňky ýahuda patyşasy Sidkiýa öz ogullarynyň gözüniň öňünde öldürilişine şaýat boldy; soň onuň gözleri oýulyp çykaryldy we ol Wawilona ýesir alnyp gidildi.

Smit ösüşli hökümiň tutuşyny Sidkiýa degişli edip goýdy we öz çaklamasynyň subutnamasy hökmünde Sidkiýanyň höküminden peýdalandy. “Erbet we haramzada hökümdar” bolan Sidkiýanyň hökümi, Mesihe patyşalyk gurmak üçin gelýänçä, Ýahudanyň täjiniň aýryljakdygyny hakykatdan hem görkezýärdi. Smit şeýle diýdi: “olar ýer ýüzüniň häkimiýetlerine tabyndyrlar we Dawudyň tagty täzeden dikeldilýänçä,—onuň kanuny mirasdüşeri bolan, Mesih, parahatlygyň Şazadasy gelýänçä,—şol ýagdaýda galarlar; soňra bolsa ol oňa berler.” 1844-nji ýylyň 22-nji oktyabrynda, Daniel kitaby 7-nji bap, 13-nji we 14-nji aýatlaryň ýerine ýetmeginde, Adam

Oglunyň keşbinde görkezilen Mesih, bir patyşalygy kabul etmek üçin Atanyň huzuryňa geldi.

Gije görnüşlerinde men gördüm, ine, ynsan Ogluna meňzeş biri asmanyň bulutlary bilen gelip, Gadymy Günleriň Ýanyňa bardy; we Ony onuň huzuryňa getirdiler. Oňa hökümranylyk, şöhrat we patyşalyk berildi; ähli halklar, milletler we diller Oňa gulluk etsin diýip. Onuň hökümranylygy geçip gitmejek ebedi hökümranylykdyr, Onuň patyşalygy bolsa hiç wagt ýykylmajak patyşalykdyr. Daniýel 7:13, 14.

Uýt uýam Daniel kitabyň ýedinji babyndaky on üçünji we on dördünji aýatlaryň 1844-nji ýylyň 22-nji oktyabrynda ýerine ýetendigini tassyklaýar.

Mesihniň mukaddes ýeri arassalamak üçin baş ruhanymyz hökmünde in Mukaddes ýere gelişi — Daniel 8:14-de görkezilişi ýaly; Ynsan Oglunyň Gadymy Günleriň Huzuryňa gelişi — Daniel 7:13-de beýan edilişi ýaly; hem-de Rebbiň Öz ybadathanasyna gelişi — Malahy tarapyndan önünden aýdylýşy ýaly — şol bir hadysanyň beýanlarydyr; we bu hadysa şeýle hem Mesihniň Matta 25-däki on gyz baradaky timsalynda suratlandyrylyşy ýaly, öýlenişlige gelýän ýigidiň gelişi arkaly görkezilýär». Beýik jedel, 426.

Smith «gaharyň soňky ahyrynyň» esasy bölegine ýüzlenmedi. Ol Ýahudanyň Manaşşeh döwründe ýeňlip basylyp alandygyny kesgitleý, şeýle hem Sedekiýadan iki patyşa ön başlanan ýesirliğin hem Sedekiýanyň öz ykbalyna duşmazlygyndan ön Ýahudanyň eýýäm Babilniň tabynlygy astyndadygyny görkezendigini aňladýan Mukaddes Kitabyň ýörelgesinden gaça durdy. Şeýle göze ilýän goýup geçmeler bilen hem ol şeýle diýdi: «ine, bu Hudaýyň Öz äht halkyna garşy gaharynyň döwri; bu döwür içinde mukaddes ýer bilen goşun aýak astyna salynmalydyr.» Şonuň üçin hem ol «Hudaýyň gaharynyň döwri» gönüden-göni Daniýel kitabyň sekizinji babyndaky, on üçünji aýtdaky «näçe wagta çenli» diýen sorag bilen baglanyşdyrýar. On dördünji aýtdaky jogap bolsa, 1844-nji ýylyň 22-nji oktyabryna çenli boldy.

Bawilon gulçulygyna dargadylma miladydan öňki 677-nji ýylda başlan we 1844-nji ýyla çenli dowam eden tapgyrlygyň bir taryhdyr. Şol döwür, elbetde, Lewiler 26-daky “ýedi wagty” aňladýan iki mün baş ýüz ýigirmi ýyla deňdir. 1844-nji ýylyň 22-nji oktyabrynda şol döwriň tamamlanmagy Daniýele iki mün üç ýüz agşam we ertiriň “mar’eh görüşi” babatda ikinji şaýatlygy berdi.

Jebraýyla Danyýela şol görnüşe düşündirmek buýrulydy, we Jebraýylyň eden işi 1844-nji ýylyň 22-nji oktyabryndaky tamamlanma senesine ikinji şaýatlyk bermek boldy. Ol diňe bir iki wagty pygamberliginiň hem hasyl boluşlarynyň senesini berkitmek üçin ikinji şaýatlyk bermek bilen çäklenmän, eýsem Smitniň dogry belleýşi ýaly, 1844-nji ýyla degişli ikinji şaýatlyk bilen baglanyşykly wagty döwri on üçünji aýtda mukaddes ýeriň we goşunyň aýak astyna salynmaly döwri hökmünde kesgitleýdi. On üçünji aýtdaky sowal şeýle: “Gündelik gurbanlyk barada bolan görnüş, we haraba öwürýän günä hakda, hem mukaddes ýeri, hem-de goşuny aýak astyna salmak üçin näçe wagty dowam eder?” Şol wagty döwri Lewiler ýigirmi altydaky “ýedi wagty” boldy.

Smitniň görmedik zady ýa-da anyklamakdan gaça duran zady, on dokuzynjy aýtdaky “gaharyň” şol gahar-gazabyň “ahyrky soňy” bolandygydyr. Eger “ahyrky” bar bolsa, onda “ilkinji” hem bardyr, we Daniel “ilkinji gaharyň” haçan tamamlanandygyny on birinji bapda görkezýär. Ol Garaňky asyrlarda höküm süren papalygy kesgitleýär we papalygyň şol gahar-gazap ýerine ýetirilýänçä

ýa-da tamamlanýança gülläp ösjekdigini aýdýar.

Patyşa öz islegi boýunça hereket eder; ol özüni beýgeldip, her bir hudaýdan ýokary tutar, hudaýlaryň Hudaýyna garşy haýran galdyryjy sözler aýdyp, gaharyň tamamlanýança üstünlik gazanar; çünki kesgitleneni ýerine ýetiriler. Daniel 11:36.

Otuz altynjy aýata resul Pawlusyň selaniklilere ýazan ikinji hatynda mazmun taýdan salgylanyp geçýändigini giňden düşünilýär.

Hiç kimse sizi hiçbir yolla aldatmasın; çünkü öňe bir sapma vuku bulmadıkça ve günah adamı, yani mahvın oğlu açığa çıkmadıkça, o gün gelmeyecektir. O, Tanrı diye anılan yahut tapınılan her şeyin karşısında duran ve kendisini onların hepsinden üstün tutandır; öyle ki, kendisini Tanrı gibi göstererek Tanrı'nın tapınağında oturur. 2 Selanikliler 2:3, 4.

Pawlusyň «günäniň adamy» diýlip atlandyrylan, şeýle hem «heläkçiligiň ogly» bolan, «Hudaý diýlip atlandyrylýan zatlaryň hemmesine ýa-da ybadat edilýän zatlaryň hemmesine garşy çykyan hem-de özüni olaryň hemmesinden ýokarda goýýan» şol şahs, «öz islegine görä hereket etjek; özüni beýgeldip, her bir hudaýdan ýokarda ulaldjak» diýlip beýan edilýän «patyşa» hem bolup durýar. Iki parça hem Rim papasyna degişlidir. Danyýel papanyň «gaharyň tamamlanýança» rowaçlanjakdygyny ýazýar; bu bolsa öňe itermek, öňe sürmek diýen manyny berýär. Otuz altynjy aýatdaky gahar önünden «kesgitlenipdi». «Kesgitlenen» sözi «ýaralamak» diýmegi aňladýar.

Papalyk 1798-nji ýylda öz “ölüm howply ýarasyny” aldy, we şol pursatda “birinji gaharlanma” ýerine ýetirildi ýa-da soňlandy. “Ýerine ýetirmek” sözi tamamlamak ýa-da bes etmek diýmegi aňladýar. Sekizinji bapda, on dokuzynjy aýatda “gaharlanma”-nyň soňy mukaddes ýeriň we goşunyň depelek astyna salynmaly döwri bilen bagly döwrüň soňuny kesgitledi. Ol 1844-nji ýylda tamamlandy, emma “birinji” gaharlanma 1798-nji ýylda tamamlandy.

“soňky gazap” b.e. öň 677-nji ýylda patyşa Manasesiň assiriýalylar tarapyndan Wawilona sürgün edilmeginden iki müň baş ýüz ýigrimi ýyl soň, 1844-nji ýylda tamam boldy. “birinji” gazap bolsa, b.e. öň 723-nji ýylda Ysraýylyň demirgazyk patyşalygynyň assiriýalylar tarapyndan gulçulyga äkidilmeginden iki müň baş ýüz ýigrimi ýyl soň, 1798-nji ýylda tamam boldy.

Danyýel kitabyndaky gizlin “ýedi gezek” barada aýdara zat has köpdir, biz muny indiki makalamyzda ara alyp maslahatlaşarys.

“Laodikiýadaky ýygnaýyň perişdesine ýaz: Muny Ämin, wepaly hem hakyky Şaýat, Hudaýyň ýaradylyşynyň başlangyjy şeýle diýýär; Men seniň işleriňi bilýärim: sen ne sowuksyň, ne-de gyzgyn. Kaşki, sowuk ýa-da gyzgyn bolsaň! Şeýlelikde, sen mylaýym bolanyň üçin, ne sowuk, ne-de gyzgyn bolanyň üçin, seni Öz agzymdan tükürüp taşlajak. Çünki sen: Men baý, baýlygym artdy, hiç zada mätäç däl, diýýärsiň; emma özüňiň betbagt, biçäre, garyp, kör we ýalaňaçdygyny bilmeýärsiň.”

Reb bu ýerde Öz halkyny duýdurmak üçin Özi tarapyndan çagyrylan hyzmatkärleriň Öz halkyna ýetirmeli habarynyň parahatçylyk we howpsuzlyk habary däldigini bize görkezýär. Bu habar diňe bir nazary häsiýetli däl, eýsem her bir babatda amaly häsiýete eýedir. Hudaýyň halky Laodikialylara iberilen habarda ten meýillerine degişli howpsuzlyk ýagdaýynda

hökmünde suratlandyrylýar. Olar rahatlykda bolup, özlerini ruhy gazanylan derejeleri boýunça ýokary bir ýagdaýdadyrys diýip hasap edýärler. “Çünki sen: Men baý, baýlygym artdy, hiç zada mätäç däl diýýärsiň; emma özüňiň betbagt, biçäre, garyp, kör we ýalaňaçdadygyňy bilmeýärsiň.”

“Ynsan aňyna gelip biljek aldawlaryň iň ulusy näme bolup biler, ähli babatda ýalňys bolsalar-da, özleriniň dogrudygyna ynanmak dälmi? Hakyky Şaýadyň habary Hudaýyň halkyny gynançly bir aldawyň içinde tapýar, emma olar şol aldawyň içinde dogruçyl bolup durýarlar. Olar öz ýagdaýlarynyň Hudaýyň nazarynda nähili betbagtçylyklydygyny bilenoklar. Özlerine ýüzlenilenler ruhy taýdan ýokary bir ýagdaýdadyklaryna özlerini öwürp ýörkäler, Hakyky Şaýadyň habary olaryň howpsuzlyk duýgusyny ruhy körlük, garyplyk we betbagtlyk ýagdaýyndaky hakyky hallarynyň geň galdyryjy paş edilmegi bilen böwüsýär. Şeýle kesgin we gazaply şaýatlyk ýalňys bolup bilmez, çünki gürläýän Hakyky Şaýatdyr, Onuň şaýatlygy bolsa hökman dogrudyr.” Testimonies, 3-nji jilt, 252.